

श्रीमती बुलाकी (मृत) द्वारा कायदेशीर प्रतिनिधी

विरुद्ध

लालधर आणि इतर

फेब्रुवारी 19, 1997

[न्यायमूर्तीद्वय के. रामास्वामी आणि एस. सगीर अहमद]

उत्तर प्रदेश जमीनदारीचे निर्मूलन आणि भू - सुधारणा कायदा, 1950:

बक्षिस- भेटवस्तूच्या माध्यमातून जमिनीचे हस्तांतरण-अनुक्रमे मिळवलेली परवानगी-
अधिनिर्णित - मंजुरी देण्यात कोणतीही कमतरता आढळली नाही.

171 (1) (जी), 172 (1) (बी), 175-शेवटच्या मॉल-भूमीदाराच्या मृत्यूनंतर हितसंबंध संपुष्टात येणे -शेवटच्या पुरुष धारकाद्वारे तीन बक्षिस पत्रांचे निष्पादन -दोन 1/2 जून 1951 रोजी अंमलात आणल्या गेले आणि तिसऱ्या 1957 मध्ये अंमलात आणल्या गेले . 1951 मध्ये अंमलात आणल्या गेलेल्या दोन बक्षिसपत्रे वैध आहेत आणि त्या व्यवहारांतर्गत मालमत्ता उत्तराधिकारासाठी खुल्या नाहीत. तिसऱ्या बक्षिस पत्रांच्या संदर्भात, जमीनधारक 1957 मध्ये दोन बायका सोडून मरण पावला-परिणामी यू/एस. 171 (1) (ब) उत्तराधिकार खुला आहे आणि दोन विधवा संयुक्तपणे मालमत्तेचे उत्तराधिकारी होतील-प्रलंबित कार्यवाहीमुळे एका विधवेचा मृत्यू झाला, तर दुसरी सह-विधवा ऑपरेशनद्वारे सांगण्यास यशस्वी होईल. 175 प्रलंबित अपील इतर सह-विधवा देखील मरण पावल्या-जिवंत राहिलेल्या तीन मुली इस 172 (1) (बी) च्या प्रभावामुळे पुरुष धारकाच्या मालमत्तेचे उत्तराधिकारी होतील. 171 (1) (छ)- 1957 च्या तिसऱ्या भेटवस्तू करारांतर्गत हस्तांतरित केलेल्या मालमत्तांच्या संदर्भात, तिन्ही मुली प्रत्येकी एक तृतीयांश वाट्याला पात्र आहेत.

दिवाणी अपील न्यायाधिकारक्षेत्र: दिवाणी अपील क्रमांक 3456 – 1979

अलाहाबाद उच्च न्यायालयाच्या दुसरे अपील क्र. 500 - 1965 मधील दिनांक 14-12-1977 च्या निकाल आणि आदेशावरून.

अपीलकर्त्यासाठी पी. पी. जुनेजा.

प्रतिवादींसाठी टी. एन. सिंग, एस. एन. सिंग आणि बी. एम. शर्मा.

न्यायालयाचा आदेश खालीलप्रमाणे देण्यात आला:

हे अपील, विशेष अनुमती याचिकेद्वारे अलाहाबाद उच्च न्यायालयानेमध्ये दिनांक 14 डिसेंबर 1977 रोजीच्या न्यायनिर्णयातून उद्भवले आहे.

स्वीकारलेली तथ्ये अशी आहेत की कुटुंबातील शेवटचा पुरुष धारक असलेल्या बेचनला भुंगी आणि भिकनी या दोन बायका होत्या.भुंगी आणि त्याने तीन मुलींना जन्म दिला, गुलाबी, सुलाबी आणि बुलाकी, अपीलकर्ता गुलाबीचा मृत्यू बी 7.2.1963 रोजी झाला. श्रीमती. सुलाबी आणि श्रीमती. भुंगीच्या मृत्यूनंतर बुलकीला कायदेशीर वारसदार म्हणून बदलण्यात आले. बेचनची दुसरी पत्नी भिकणीला तिच्या पूर्वीच्या पतीपासून लालधर नावाचा मुलगा झाला आणि जेव्हा तिचे बेचनशी लग्न झाले तेव्हा त्याने त्याला आपल्याबरोबर आणले. बेचनशी लग्न झाल्यानंतर तिला गुनिया नावाची मुलगी झाली. यू. पी. जमीनदारी निरास आणि भूअधिकार सुधारणा कायदा, 1950 अंतर्गत भूमीदार असलेल्या बेचन यांच्या हयातीत त्यांनी लालधर यांच्या बाजूने तीन भेटवस्तू दिल्या होत्या. 1951 साली दोन भेटवस्तू आणि 18.11.57 वर तिसरा भेटवस्तू दस्तऐवज तयार करण्यात आला. जेव्हा या भेटवस्तू दस्तऐवजांना अपीलकर्त्याने आव्हान दिले, तेव्हा अपील न्यायालय आणि उच्च न्यायालयाने पहिल्या दोन भेटवस्तू दस्तऐवजांची वैधता कायम ठेवली आणि तिसरा भेटवस्तू दस्तऐवज अवैध घोषित केला. अपीलकर्त्याची बाजू

मांडणारे विद्वान वकील श्री. जुनेजा यांनी असा युक्तिवाद केला आहे की, विलगीकरणासाठीची परवानगी सक्षम अधिकाऱ्याकडून योग्यरित्या घेतली गेली नव्हती आणि त्यामुळे ती अवैध होती.

पहिली दोन बक्षीसपत्रे 1 जून 1951 आणि 2 जून 1951 रोजी देण्यात आल्याचे त्यांनी निदर्शनास आणून दिले आहे. दिनांक 1.1.1951 वर उपविभागीय अधिकाऱ्याला परवानगीसाठी अर्ज करण्यात आला आणि दुसऱ्या दिवशी, म्हणजे 2 जून 1951 रोजी त्याची मंजूरी देण्यात आली. कायद्याच्या कलम 24 च्या तरतुदीच्या परिणामी असा युक्तिवाद केला गेला की परवानगी देखील भेटवस्तूद्वारे हस्तान्तरण प्रमाणित करते. मंजूरी देण्यात आम्हाला कोणतीही कमतरता आढळत नाही. त्यानंतर श्री. जुनेजा यांनी असा युक्तिवाद केला की जमीन त्यांच्या विभागाबाहेर असल्याने अनुमती देण्याचा उपविभागीय अधिकाऱ्याला अधिकार नव्हता . उच्च न्यायालयाने नकाशावर पाहून आणी निर्णय दिला की जमिनी केवळ त्या उपविभागातच स्थित आहेत आणि त्यामुळे उपविभागीय अधिकाऱ्याला परवानगी देण्याचा अधिकारक्षेत्र मिळाले होते . त्यानंतर त्यांनी असा युक्तिवाद केला की ही दोन्ही पक्षांचाही युक्तिवाद नव्हता त्यामुळे उच्च न्यायालयाने त्या प्रश्नावर पहिल्याच वेळी विचार केला नसता. या संदर्भात विद्वान वकील बरोबर असू शकतात, परंतु आपला सदसद्विद्वेक पूर्ण करण्याच्या दृष्टीने विद्वान न्यायाधीशांनी अधिकृत नकाशा मागविला होता आणि त्या क्षेत्राची तपासणी केली होती आणि वस्तुस्थिती अशी आहे की जमिनी परवानगी देणाऱ्या अधिकाऱ्याच्या अधिकारक्षेत्रात आढळून आल्या. जरी हे कायदेशीररित्या अनुज्ञेय नसल्याचे आढळून आले असले तरी, विद्वान न्यायाधीशांनी हे न्यायदानाच्या दृष्टीने केले असल्याने, आम्ही कलम 136 अंतर्गत अपीलातील निष्कर्षात हस्तक्षेप करत नाही. त्यामुळे 1/2 जून 1951 ची बक्षीसपत्रे वैध

आहेत. त्या दोन बक्षिसपत्रांतर्गत, लालधरला मालमत्ता मिळाली आहे आणि म्हणूनच, मालमत्ता उत्तराधिकारासाठी खुले नाहीत.

तिसऱ्या बक्षिसपत्रांतर्गत असलेल्या मालमत्तेच्या संदर्भात असे दिसून येते की 1957 साली बेचन यांचे निधन झाले. परिणामी, कायद्याच्या कलम 171 (ब) अंतर्गत उत्तराधिकार खुला आहे आणि खंड (ब) अंतर्गत विधवा मालमत्तेची उत्तराधिकारी आहे. त्याने आपल्या मागे दोन विधवा सोडून गेल्यामुळे, दोन्ही विधवा संयुक्तपणे मालमत्तेत उत्तराधिकार झाल्या. कार्यवाही प्रलंबित असताना भुंगीचा मृत्यू झाला, सह-विधवा, म्हणजे भिकनी, कायद्याच्या कलम 175 च्या अंमलबजावणीद्वारे मालमत्तेत यशस्वी झाली जी खालीलप्रमाणे आहे:

"175. उत्तरजीवित्वाने हितसंबंध हस्तांतरित होणे: सह-विधवा किंवा सह-कुळधारक असलेल्या प्रकरणात या कायद्याच्या तरतुदीनुसार उत्तराधिकारी होण्यास अधिकारी वारस न देता जर अशी सह-विधवा मरण पावल्यास, अशा धारणेतील हितसंबंध उत्तरजीवित्वाने हस्तांतरित होतील."

हे अपील प्रलंबित असताना सह-विधवा म्हणजे भिकनीचाही मृत्यू झाला.

परिणामी, जर सह-विधवा तिच्या मागे कायद्याच्या तरतुदीनुसार उत्तराधिकारी होण्यास पात्र नसलेली वारस सोडून गेल्यास अशा मालकीतील धारणा उत्तरजीविताच्या आधारावर हस्तांतरित होईल. तिने आपल्या मागे एक वारस-मुलगी, म्हणजे गुनिया तसेच भुंगी तिच्या मागे गुलाबी, सुलाबी आणि बुलाकी या तीन मुली सोडून गेल्यामुळे आणि गुलाबी आईच्या आधीच मृत्यू झाल्यामुळे, सुलाबी, बुलाकी आणि गुनिया कायद्याच्या 171 (1) (जी) सह वाचन केलेल्या कलम 172 (1) (बी) च्या अंमलबजावणीद्वारे पुरुष मालमत्ता धारकाचे उत्तराधिकारी होतील. या परिस्थितीत, 18 नोव्हेंबर 1957 रोजीच्या तिसऱ्या बक्षीसपत्रांतर्गत

दस्तऐवजाअंतर्गत देण्यात आलेल्या मालमत्तांच्या संदर्भात, या तिघांनाही प्रत्येकी एक तृतीयांश हिस्सा मिळण्याचा हक्क आहे.

त्यानुसार अपील मान्य केले जाते आणि संपरीक्षा न्यायालयाचा हुक्मनामा वरील मर्यादिपर्यंत सुधारल्याचे मानले जाते खर्चाविषयक कोणतेही आदेश नाहीत.

आर. पी.

अपील मान्य करण्यात आले.

अस्वीकरण

या न्याय निर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकार असल्यास त्याच्या तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकर्ता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापरा करिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.